

KARABAĞ SORUNUNDA ATEŞKESİN KISA TARİHİ

ARAZ ASLANLI

SETA | PERSPEKTİF

KASIM 2020 · SAYI 300

- Karabağ'daki ilk ateşkes girişimleri nasıl başladı?
- Karabağ'daki ateşkes süreçlerine kimler müdahil olmuştur?
- Karabağ ile ilgili ateşkeslerin uygulanamamasının nedenleri nelerdir?

GİRİŞ

27 Eylül 2020'de Ermenistan ile Azerbaycan arasında yeniden başlayan savaş Rusya ve Türkiye'nin müdahil olma, bölgedeki enerji projelerini hedef alma, büyük bir insani krize neden olma ve diğer ihtimaller dolayısıyla dünya gündeminin ana konularından birisi oldu. Son yıllarda iki ülke arasında birkaç kez sıcak çatışma yaşansa da savaşın bu kez tahmin edilenden daha kapsamlı ve daha uzun süreli olması hemen akıllara eski ateşkes anlaşmasını ve yeni ateşkes girişimlerini getirdi. Ateşkes konusunda üç kez (10 Ekim, 17 Ekim¹ ve 26 Ekim² tarihlerinde) Rusya, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) ara buluculuğuyla uzlaşmaya varıldı. Fakat çatışmalar hiç durmadı ve taraflar birbirlerini ateşkese uymama konusunda sürekli olarak suçlamaktadır. Ermenistan-Azerbaycan savaşında ateşkesin niteliğini ve savaşın tam durma ihtimalini daha iyi anlamak için Karabağ sorununda ateşkesin tarihine göz atmakta yarar vardır.

İLK ATEŞKES GİRİŞİMLERİ

İki ülke arasında en kapsamlı ve en uzun süre yürürlükte olan ateşkes anlaşması Mayıs 1994'te imzalanırsa

da onun öncesinde ve sonrasında çok sayıda ateşkes girişimi olmuştur. Eylül 1991'de Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin ve Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in bölgeyi ziyareti sonrasında 23 Eylül 1991'de Rusya'nın güneyindeki Jelesnovodsk kentinde Bakü ve Erivan yönetimleri Yeltsin ve Nazarbayev'in garantörlüğünde anlaşmaya varmıştı.³ Jelesnovodsk Anlaşması Karabağ sorunundaki ilk ateşkes anlaşmasıydı. Fakat buna dayanılarak ek adımların da atılması gerekmektedir. Ermenistan bu adımları atmayınca Azerbaycan tarafı ateşkese uyulmadığını göstermek üzere Rusya ve Kazakistan'dan bölgeye gözlemciler davet etti. 20 Kasım 1991'de Azerbaycan hükümetinin üyelerini (Devlet Sekreteri Tofig İsmayılov, Başbakan Yardımcısı Zülfü Hacıyev, İçişleri Bakanı Mehmed Esedov, Başsavcı İsmet Qayıbov), adalet ve güvenlik yetkililerini (iki Rus generali, Kazak ve Rus gözlemcileri, Kazakistan İçişleri Bakan Yardımcısı Sanlal Dasumoviç Serikov ve diğerlerini), ayrıca ünlü gazetecileri taşıyan helikopter Ermenilerin kontrolündeki bölgeden açılan ateşle düşürüldü. Helikopterde bulunan herkes hayatını kaybetti ve bu saldırı Azerbaycan tara-

ARAZ ASLANLI

Kafkasya Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (Qafqaz Beynəlxalq Münasibətlər və Strateji Araşdırmalar Mərkəzi, QAFSAM) başkanıdır. Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleştiren Aslanlı yüksek lisans ve doktora çalışmalarını da Ankara Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Azerbaycan Devlet Gümrük Akademisi'nde, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC) Türk Dünyası İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde ve Hazar Üniversitesi'nde dersler vermektedir. Azerbaycan iç ve dış politikası, Karabağ sorunu, Hazar'ın statüsü, eski Sovyet coğrafyasındaki diğer etnik sorunlar, enerji, Türk dış politikası ve Kafkasya'ya ilişkin yayımlanmış çok sayıda kitabı ve makalesi bulunmaktadır.

finda Ermenistan'ın ateşkes konusundaki samimiyeti-
ne olan inancı baltaladı.

Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki çatışmaların sona erdirilmesine yönelik sonraki ciddi girişimler İran'dan geldi. 24 Şubat 1992'de İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Velayeti taraflar arasında ara buluculuk yapmak amacıyla bölgeyi ziyaret etti. Taraflar arasında ateşkes için temel konularda uzlaşma çalışmaları sürerken Ermenistan Azerbaycan'ın Hocalı kentini işgal etti ve burada büyük bir katliam yaptı.⁴ Bu arada Ocak 1992'de Ermenistan ve Azerbaycan'ın Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİK) üye olmasıyla birlikte konu bu teşkilatın gündemine de taşındı ve 24 Mart 1992'de Helsinki'de toplanan AGİK Dışişleri Bakanları Konseyi Karabağ sorununun çözümü için Minsk'te bir konferans yapılması yönünde karar aldı.⁵ Minsk Konferansı'nın başkanı AGİK adına iki taraf arasında ara buluculuk çalışmalarına başladı. Öte yandan İran'ın bir sonraki benzer girişimi de ateşkes açısından başarısızlıkla ve Azerbaycan açısından ise topraklarının işgaliyle sonuçlandı. 7 Mayıs 1992'de Tahran'da Azerbaycan Devlet Başkanı Vekili Yagub Memmedov, Ermenistan Devlet Başkanı Levon Ter-Petrosyan ve İran Cumhurbaşkanı Haşimi Rafsancani arasında gerçekleştirilen görüşme sonucunda sekiz maddeden oluşan bir anlaşma imzalandı.⁶ Ama ertesini gün Ermenistan ordusu bölgenin anahtarı konumundaki Şuşa'yı, 17 Mayıs 1992'de ise bölgeyi Ermenistan'a bağlayan Lacin'i işgal etti.

26 Ağustos 1992'de Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbayev ateşkes için yeni bir girişimde bulundu. 27

Ağustos 1992'de ise Minsk Grubu Başkanı Mario Rafaelli sırasıyla Azerbaycan'ı ve Ermenistan'ı ziyaret ederek ateşkes yapılması ve Minsk Konferansı için görüşmelere başlanması çağrısını yaptı. Azerbaycan, Ermenistan ve Kazakistan dışişleri bakanları arasında 27 Ağustos 1992'de Alma Ata Bildirisi imzalandı. 3 Eylül 1992'de taraflar Minsk Grubu'nun da çağrılarını uyararak bu belgeyi uygulamak için Ermenistan'ın sınırdaki İcevan rayonunda protokol de imzaladılar. Fakat Ermenistan kısa süre sonra Alma Ata Bildirisi'nden çekildiğini açıkladı ve Kazakistan'ın ikna çabaları da sonuçsuz kaldı.

Bir sonraki girişim ise Rusya'dan gelmiştir. 19 Eylül 1992'de Rusya'nın ara buluculuğuyla Soçi kentinde Azerbaycan, Ermenistan, Rusya ve Gürcistan savunma bakanları 25 Eylül 1992'den itibaren ateşkesin sağlanması ve başka konularda anlaşma imzalamıştır.⁷ Fakat bir yandan iki tarafın sürekli birbirlerini ateşkesi ihlal etmekle suçlaması diğer yandan Ermenistan'ın Azerbaycan içerisindeki eski Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi (DKÖB) Ermenilerinin görüşmelere resmi sıfatla katılması yönündeki ısrarları nedeniyle bu anlaşmaya da uyulmamıştır. 1992 Ekim'inin ortalarından itibaren ara buluculuk faaliyetlerini yoğunlaştıran Birleşmiş Milletler (BM) genel sekreterinin özel elçisi Jack Maresca'nın çabaları da aynı nedenlerle sonuçsuz kalmıştır.

20 Şubat 1993'te Roma'da Azerbaycan, ABD, Ermenistan ve Rusya temsilcileri ile Minsk Konferansı Başkanı Rafaelli'nin katıldığı görüşmeler başladı. Görüşmeler sonucunda taraflar ateşkesin tam olarak sağlanması ve bölgeye gözlemcilerin gelmesi konusunda uzlaşmaya vardı. Fakat Ermenistan 27 Mart 1993'te Azerbaycan'ın Kelbecer rayonuna yönelik saldırı başlattı ve burayı işgal etti. Kelbecer'in işgali üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin (BMGK) aldığı 822 sayılı kararda işgal kınanarak bir an evvel işgale son verilmesi istendi.⁸ Bu süreçte çok sayıda diğer devlet ve uluslararası kuruluş Ermenistan'dan saldırılarını durdurmasını ve işgallere son vermesini istedi.

4 "Bloodshed in the Caucasus: Escalation of the Armed Conflict in Nagorno Karabakh", Human Rights Watch/Helsinki, (Eylül 1992), s. 19-24; "Nowhere to Hide for Azeri Refugees", *The Guardian*, 2 Eylül 1993; "The Face of a Massacre", *Newsweek*, 16 Mart 1992; "Massacre by Armenians", *The New York Times*, 3 Mart 1992; Thomas Goltz, "Armenian Soldiers Massacre Hundreds of Fleeing Families", *The Sunday Times*, 1 Mart 1992; "Corpses Litter Hills in Karabakh", *The Times*, 2 Mart 1992; Jill Smolowe, "Massacre in Khojaly", *Time*, 16 Mart, 1992, "Nagorno-Karabagh Victims Buried in Azerbaijani Town", *The Washington Post*, 28 Şubat 1992

5 "Minsk Process", AGİK, <http://www.osce.org/item/21979.html>, (Erişim tarihi: 2 Kasım 2020).

6 "Joint Statement of the Heads of State in Tehran", BM Barış Gücü, 7 Mayıs 1992, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ArmeniaAzerbaijanIran_JointStatementHeadsOfState1992.pdf, (Erişim tarihi: 2 Kasım 2020).

7 Araz Aslanlı, *Karabağ Sorunu ve Türkiye-Ermenistan İlişkileri*, (Berikan Yayınevi, Ankara: 2015), s. 67.

8 "RESOLUTION 822 (1993) Adopted by the Security Council at its 3205th Meeting, on 30 April 1993", UNSCR, 30 Nisan 1993, <http://unsct.com/en/resolutions/doc/822>, (Erişim tarihi: 2 Kasım 2020).

3 Mayıs 1993'te Rusya Devlet Başkanı Yeltsin'in öncülüğünde Rusya, Türkiye ve ABD, AGİK süreci çerçevesinde bir barış girişimi başlattıklarını açıklamıştır. Taraflar 14 Mayıs 1993'e kadar Ermeni güçlerinin Kelbecer'i boşaltmasını, 17 Mayıs 1993'ten itibaren de AGİK çerçevesinde barış görüşmelerinin devam ettirilmesini öngören bir plan sunmuştur. Ancak Azerbaycan planı kabul etse de Ermenistan buna yanaşmamıştır.

3-4 Haziran 1993 arasında AGİK üyesi dokuz ülkenin (ABD, Rusya, Fransa, Türkiye, İtalya, Almanya, Çek Cumhuriyeti, İsveç ve Belarus) temsilcilerinin Roma'da yaptığı görüşmede BMGK'nin 822 sayılı kararının uygulanması ve AGİK çerçevesinde görüşmelere devam edilmesine yönelik "Acil Eylem Planı" kabul edilerek taraflara sunulmuştur.⁹ Acil Eylem Planı'na göre 15 Haziran 1993'ten itibaren Ermeni tarafı Kelbecer'i tamamen boşaltmaya başlamalı, 20 Haziran 1993'te boşaltılma işlemi tamamlanmalı ve 1 Temmuz 1993'ten itibaren AGİK'in 50 gözlemcisi bölgeye yerleştirilmelidir. Ardından 7 Ağustos 1993'ten geç olmak kaydıyla Minsk Konferansı çerçevesinde görüşmelerin yeniden başlaması gerekmektedir. Azerbaycan "Dokuzlar"ın bu barış planını kabul etmiş ve imzalamıştır. Ermenistan ise bu planı kabul edeceğini söylese de Azerbaycan içerisinde yaşanan karışıklıklardan (darbe girişiminden) yararlanarak Azerbaycan topraklarına yönelik saldırılarını yoğunlaştırmıştır. 26-28 Haziran 1993 arasında düzenlenen saldırılar sonucu Ermenistan Azerbaycan'ın Ağdere rayonunu, 23-24 Temmuz 1993 arasında ise Azerbaycan'ın Ağdam rayonunun büyük bir kısmını işgal etmiştir. 29 Temmuz'da toplanan BMGK konuya ilişkin 853 sayılı karar almıştır.¹⁰

Rusya'nın ara buluculuğuyla 18 Ağustos 1993'te ateşkes konusunda yeni bir uzlaşmaya varılmış¹¹ fakat

bu süreç Azerbaycan'ın Füzuli ve Cebrayıl rayonlarının 23 Ağustos 1993'te işgal edilmesiyle sonuçlanmıştır.

Genel olarak 1993 sonuna kadar Ermenistan Azerbaycan topraklarını işgale, BMGK (874, 884 sayılı) yeni kararlar almaya, AGİK de yeni acil eylem planları sunmaya devam etmiştir.¹² Bu kararların ve acil eylem planlarının hepsinde Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü vurgulanmış, işgal edilmiş toprakların derhal ve kayıtsız şartsız boşaltılması talep edilmiştir. Fakat ne BMGK kararları ne de acil eylem planları uygulanmıştır.

1994-2020 ATEŞKES DÖNEMİ

1994'ün Ocak-Mart dönemi küçük çaplı saldırılar, AGİK ve Rusya'nın ara buluculuk girişimleriyle geçti. 31 Mart-3 Nisan 1994 arasında Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Parlamentolar Arası Konseyi temsilcisi olarak Kırgızistan yüksek meclisi başkanı ve Rusya devlet başkanı özel temsilcisi Bakü'yü ve Eriwan'ı ziyaret etti.¹³ 15 Nisan'da Moskova'daki BDT Devlet Başkanları Zirvesi sırasında Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan devlet başkanları bir araya gelerek sorunu görüştü.

26 Nisan-2 Mayıs 1994 arasında AGİK heyeti bölgeyi ziyaret etti. 4-5 Mayıs 1994 arasında Bişkek'te BDT Parlamentolar Arası Konseyi çerçevesinde Kırgızistan Parlamentosu ve Rusya Dışişleri Bakanlığı temsilcileri, Ermenistan ve Azerbaycan Parlamentosu başkanlarını bir araya getirdi. Bu görüşme trafiği sonrasında "Bişkek Protokolü" imzalandı.¹⁴ Bu belgeye dayanılarak Azerbaycan ve Ermenistan savunma bakanları arasında ateşkes anlaşması imzalandı ve 12 Mayıs 1994'ten itibaren ateşkes rejimi uygulanmaya başlandı.

Mayıs 1994-Eylül 2020 arasında resmi olarak ateşkes anlaşması yürürlükte olsa da pratikte durum farklı olmuştur. Taraflar sürekli olarak birbirlerini ateş-

9 Levon Chorbajan, Patrik Donabedian ve Claude Mutafian, *The Caucasian Knot: The History and Geopolitics of Nagorno Karabagh*, (Zed Books, Londra: 1995), s. 36.

10 "RESOLUTION 853 (1993) Adopted by the Security Council at its 3259th Meeting, on 29 July 1993", BM, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/428/34/IMG/N9342834.pdf?OpenElement>, (Erişim tarihi: 2 Kasım 2020).

11 Ruben Zargaryan, "Рубен Заргарян, 25 Лет Принуждения Азербайджана К Миру", Rus-Ermeni Stratejik ve Kamu Girişimleri Desteği Merkezi, 13 Mayıs 2019, <http://russia-armenia.info/node/58220>, (Erişim tarihi: 2 Kasım 2020).

12 Araz Aslanlı, "Kafkasya'da Güvenlik ve İstikrara En Büyük Tehdit: Karabağ Sorunu", *Güney Kafkasya*, ed. Cavid Veliev ve Araz Aslanlı, (Berikan Yayınevi, Ankara: 2011), s. 181.

13 Тогоругин А. В., "Бишкекский Протокол. Как Это Было: Воспоминания И Комментарий", Avrasya Entegrasyonu, <https://www.ejournal.ru/jour/article/viewFile/212/197>, (Erişim tarihi: 2 Kasım 2020).

14 "The Bishkek Protocol", BM Barış Gücü, 5 Mayıs 1994, <https://peace-maker.un.org/armeniaazerbaijan-bishkekprotocol94>, (Erişim tarihi: 2 Kasım 2020).

kesi ihlal etmekle suçlamış, her gün ihlal edildiği için ateşkesin ne işe yaradığı devamlı sorgulanmıştır. Bu dönem içerisinde ateşkesin sıklıkla ihlal edilmesi sonucunda her iki taraftan çok sayıda asker ve sivil ölmüş ve yaralanmıştır. Karşılıklı olarak esir alma durumları söz konusu olmuştur. Bazı dönemlerde ise ateşkes ihlallerinin yoğunlaşması savaşın başlayabileceği uyarılarına neden olmuştur.

Ağustos 2008'de Rusya ile Gürcistan arasında yaşanan savaştan sonra ara bulucular birçok kez bölgedeki dondurulmuş sorunların çözümsüz kalmasının çok riskli olduğunu ve statükonun değişmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵ Fakat pratikte çözümü sağlamak üzere ciddi adımlar atılmamıştır. Buna karşın ateşkes ihlalleri Eylül 2009'da, 2010 yazında ve Şubat 2017'de küçük çaplı çatışmalara, Nisan 2016'da ise dört gün süren savaşa kadar varmıştır. Özellikle Nisan 2016'da başlayan çatışmalar yeni bir savaşın habercisi olarak değerlendirilmiş, ateşkesi güçlendirmenin bir işe yaramayacağı, kalıcı barışın sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁶ Fakat sıcak çatışmaların izleri silinmeye başlayınca sorunu kalıcı barış yoluyla çözme çabaları da zayıflamıştır.

2020 İTİBARIYLA BİTEN ATEŞKES

Nisan 2016 savaşı aslında ateşkesin uzun süre devam etmeyeceğinin en önemli göstergesiydi. Çünkü o güne kadarki ateşkesin temel dayanağı Ermenistan'ın savaşın ilk aşamasında dış askeri ve siyasi destekle Azerbaycan'a üstünlük sağlamasıydı. Ermenistan bu desteğe dayanarak BMGK'nin kararlarını uygulamıyor, ara bulucuların çözüm önerilerini kabul etmiyor ve Azerbaycan buna katlanmak zorunda kalıyordu. Buna karşın özellikle 2000'lerde Azerbaycan enerji stratejisinin meyvelerini toplamaya başlamış (artan enerji gelirleri, büyüyen askeri kapasite, güçlü diplomatik ilişkiler) ve topraklarının Ermenistan işgali

15 "Joint Statement by the Heads of Delegation of the Minsk Group Co-Chair Countries and the Foreign Ministers of Armenia and Azerbaijan", OSCE, 6 Aralık 2011, <https://www.osce.org/mg/85838>, (Erişim tarihi: 2 Kasım 2020).

16 Laurence Broers, "The Nagorny Karabakh Conflict Defaulting to War", The Chatham House, 11 Temmuz 2016, <https://www.chathamhouse.org/2016/07/nagorny-karabakh-conflict-defaulting-war>, (Erişim tarihi: 2 Kasım 2020).

altında kalmasını asla kabul etmeyeceğini ilan etmişti. Nitekim Nisan 2016 savaşı dengelerin 1991-1994 döneminden farklı olduğunu ortaya koymaktaydı. Hatırlanacağı üzere Nisan 2016'da yaşanan çatışmalarda ilk defa Azerbaycan hızlı askeri hareketle Ermenistan işgali altındaki topraklarının küçük bir kısmını kurtarmış ve Ermenistan ordusunun üstünlüğü tezi ortadan kalkmıştı. Sadece Rusya'nın baskısı nedeniyle Azerbaycan durmuş ve hatta iddialara göre Ermenistan işgalinden kurtardığı toprakların bir kısmından geri çekilmişti.

Bir sonraki ciddi ateşkes ihlali Temmuz 2020'de yaşandı. Ermenistan'ın, Azerbaycan'ın Avrupa enerji güvenliği açısından önem taşıyan boru hatlarının geçtiği bölgelere saldırması ve sonrasında yaşanan çatışmalar Azerbaycan açısından bardağı taşıran son damla oldu. Saldırıda Azerbaycan biri general ve biri albay olmak üzere on bir askerini ve bir sivil yurttaşını kaybetti. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev bundan sonra Ermenistan'ın hiçbir saldırısının karşılıksız bırakılmayacağını ve Azerbaycan'ın cevap hakkını sonuna kadar kullanacağını açıkladı. Aliyev en son 24 Eylül'de BM Genel Kurulunda yaptığı konuşmada Ermenistan'ın büyük bir provokasyona hazırlandığını söyledi; BM ve diğer uluslararası kuruluşlara bunu önlemek için girişimde bulunma çağrısı yaptı. Fakat tüm bu süreçlerde olduğu gibi son aşamada da AGİT Minsk Grubu başta olmak üzere ara bulucular ve BMGK ne soruna kalıcı çözüm buldu ne de Konseyin dört kararının uygulanmasını sağlamak adına gerekli adımı attı. Böylece sonraki ateşkes girişimleri de anlamsızlaştırıldı.

27 Eylül itibarıyla Ermenistan'ın gerçekleştirdiği son provokasyon ise büyük bir savaşın başlamasını kaçınılmaz kıldı. Sonrasındaki ateşkes girişimlerinin başarısız olmasının en temel nedenlerinden birisi ise daha önceki ateşkes süreçlerinin anlamlı şekilde yürütülmemiş olmasıydı. Daha önce ateşkes Ermenistan için "işgallerini yasallaştırmanın", Azerbaycan için ise zorunlu olarak topraklarını işgalden kurtarmak için uygun zamanı beklemenin aracı olarak görüldü. BMGK'nin ve diğer uluslararası kuruluşların Ermenistan'ın Azer-

baycan toprakları üzerindeki işgali hemen ve koşulsuz olarak sona erdirmesi gerektiğini ifade eden kararları uygulanmadı. Ermenistan, Azerbaycan topraklarını işgali altında tutmaya ve zaman zaman provokasyonlar yapmaya devam etti.

SONUÇ

Genel olarak değerlendirecek olursak günümüze kadarki ateşkes girişimlerinin başarısız olmalarının nedenleri şu şekilde özetlenebilir. Birinci olarak ateşkeslerin devam etmemesinin en temel nedeni Ermenistan'ın yayılmacı ve saldırgan siyasetine hiç ara vermemiş olması ve komşularına yönelik toprak iddialarını sürdürmesidir. Ermenistan'ın, Türkiye ve Azerbaycan'ın sabırlı ve olumlu tavırlarına karşın tam aksi yönde politikalar izlemesi çözümsüzlüğün sürmesinin en önemli nedenlerinden birisi olmuştur.

Ateşkeslerin devam etmemesinin ikinci temel nedeni barış görüşmelerinin sürekli Ermenistan tarafından sabote edilmesidir. Ermenistan iki yönlü ve ikiyüzlü siyaset izlemiştir. Batı kamuoyuna barış söylemleriyle hitap edilirken bölgede provokasyonların devam etmesi (Şuşa'da "yemin töreni", "parlamento" binasını Şuşa'ya taşıma girişimleri vs.), bırakın işgal edilmiş toprakların bir kısmını geri vermeyi, Ermenistan savunma bakanının Azerbaycan ile yeniden savaşarak yeni topraklar elde etmeyi düşündüklerini açıklaması Erivan yönetiminin ısrarla çatışmacı bir siyaset izlemek istediğinin en bariz göstergesidir.

Üçüncü olarak ateşkeslerin devam etmemesinin nedenlerinden bir diğeri de Rusya, Fransa ve ABD gibi ara bulucu devletlerin Ermenistan yanlısı tutumudur. Bu tarafgir siyasetin her ne kadar önemli ölçüde bu ülkelerdeki Ermeni lobisinin aktif çalışmalarından kaynaklandığı iddia edilse de tarihsel olarak bu ülkeler Ermenistan üzerinden bölgede kendi politikalarını yürütmeye çalışmışlardır.

Dördüncü olarak uluslararası kurumların işlevsizliği de ateşkeslerin devam etmemesinin nedenlerinden biridir. Uluslararası hukukun her zaman iş yaramadığı ve uluslararası ilişkilerde güç unsurunun daha önemli olduğu bilinen bir gerçekliktir. Fakat uluslararası hukukun genel ilkeleri bir yana işgalle ilgili BMGK'nin 822, 853, 874 ve 884 sayılı dört kararı, BM Genel Kurulunun ve Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararları, AGİT heyetinin raporları ortadayken uluslararası kuruluşların sorunun çözümünü, barış anlaşmasının imzalanmasını sağlama noktasında bu kadar zayıf davranmaları kabul edilebilir değildir. Uluslararası kuruluşlar özellikle de BM ve AGİT Minsk Grubu eş başkanları BMGK'nin kararlarının uygulanmasını sağlamak yerine sadece ateşkesi korumaya ve bu yolla aslında Ermenistan'ın işgalini meşrulaştırmak için zaman kazanmasına imkan sağlama çalışmıştır.

Beşinci olarak Azerbaycan'ın artan askeri, ekonomik ve diplomatik gücünden rahatsız olan Ermenistan ve bazı destekçileri zaman zaman provokasyon girişimlerinde bulunarak olası kısa süreli savaşta Azerbaycan'ın askeri ve ekonomik gücünün darbe almasını hedeflemiştir. Mevcut sürecin aleyhine gelişmesi ve kendi içinde ekonomik sorunlar ve siyasal istikrarsızlıkla boğuşması Ermenistan'ın önleyici saldırgan bir siyaset izlemesine neden olmuştur.

Sonuç olarak Ermenistan işgalci politikaları ve provokasyonlarında ısrar ettiği için geniş kapsamlı savaş kaçınılmaz olmuştur. Koşullar bu kadar açıkken bundan sonraki ara buluculuk ve ateşkes girişimlerinin de eski çerçevede sürdürülmesinin bir anlamı ve sonucu olmayacaktır. Bundan sonraki ateşkes muhtemelen ancak Rusya ve Türkiye'nin aktif rolü ile BMGK'nin kararlarını ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü sağlayacak şekilde gerçekleşebilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi